

ПАРЛАЛГА ЧАГЫДЫЛГАЗЫН ПАРТИЙЖИ УДУРТУР

„КАТЮШАНЫН“ ТӨРҮТТҮНГЕНИ

ИВАН ДОРОЖКИН,

«Компрессор» заводтун директору турган.

(Тонгүзү, Эгеян № 267 «Шында»).

Июльдин төңгүзүндө К. П. Петухов болгон М. Б. Садовский олармы уаус комсомардык дедир чорудушкан болгон мени заводтун директорунун тусай машиналар талашында олурашканга томуулаан. «М-13» деп машиналарын эптер нектин ичталагына заводтун бугурулган кыдынын началыгы турган И. В. Чучкин томуулаан чүе. Ол үеде «Компрессор» институттун мастерскаларга белеткен «Катюшанын» хеирин экелген. Ол «Катюшалар» фронттарга шалда-ча чедип калган, күчтүү көргүзүлгөн болушкан. Билчеза-да олар конструктор талашы-биле хой четтестердин турган. Чыңаз, енарда («Катюшанын» огу) иштен уер, улаан-шугулар чалгыныны быжылга таваанга эриилер-биле быжылган калган. Билчеган бир адымчынын кыгаш-ла, эриилердин кыган дымдаган чүе-дир деп, «Катюшалар» дивизионуун командири биске дымдаган. Ол болгон оон-да өскө четтестер тургузгун дайынчы аргамы ээзелген турганын билдирген.

В. П. Бармин удурган конструкторлар болуу дун-хүн чок ажалдап турган, кал-ла конструкторын иштанде чаа белдирерин — горизонталь-дык шыгашкында механизм, адымчынын улаан олу эсерткен машиналарын шикмечес турарын хаялар механизмдерин болгон өскө-да чаарылаарын ажалдап кылган. Технолоктар М. Я. Мерескин, Н. В. Акхеский олар заводтун кол технологу Н. В. Окромсонуун удуртулганы-биле реактивтин тургузгун кыз белдирин белеткээрдин тех-нолологиян өскерткенер.

Фронтта баштай чеккен «Катюшаларын» канчаар ажалдап турганын дайынчылардан диман ажалчылар канчал-даа аажок хей-ай кирип, бугу күштү үйдүрүп, ажалдап турганар.

«Компрессор» деп заводка кылган баштайгы «Катюшаларын» август айда-ла фронтке чорудуп эгелген.

Ам аяан хой чылдар эрткенде бегин бо чаа чепекти бугурун организаатарынын нарын соругаларын ол хире дүргөн шиптирээрине чүе чүе дуулаан чор деп бозын боз мен. Чедипкинин эи баштайгы ажалчылар болза бо турган чепекти хаялар тугурун бугурун бегин перастаны болуу деп санап турган мен. «Компрессор» «Катюшаларын» эптер нектин белеткен турда-ла, өскө заводтар реактивтин тургузгунга херегээр нектестерин, белдирерин болгон приборларын шуут кылмып турган, оларын машиналарга, а чамыкта трамвайларга чүдүрүп, агардан халдаашкын медээни, бомбалаашкын-даа болуп турда, дамжлап турган болгон.

Чаа чепекти кылмырда хаяра туттуган «Компрессорун» бугу кол-лективин, оон ажалчыларын, албан-хаакчыларын, никеерлерин Төрөн чүртүтүп мурунуга харымсалганын эки билген турган. Кижилер боттарыны ажалдап турган чарерин хонук-хонугу-биле нагайын ажалдап турган. Оларын чамдыктары бажынарынга негедэ иштиде барбайн тур-ду. Шала кырынга, азы эптер турган машинашкын кабинанынга удуп турган. Эптезинин чорудуп турган үеде беким мергендик ажалчылар чедипшени баарга, оларын өскө нектестер ач турдууе. Дуулаашкын мурунуга чорудар эптезинин баштайгы үеде беким мергендик ажалчылар чорудуп турган болза, улаан-шугулар оларын орунга бистип күш-ажалды херегээрине чедип келген. Каяан эптезинин дугурун кылмыр аргамы дуулаашкын-биле солзурун шиптирээрине анал херегерт электромониторларын заводтун кол механика кылдындан ач турдууе. Колзона хоорайнын уе-дуган учкычкылар сугургуларын боттарынын инструкторларын болгон башкылар-биле кады бистип завод-ка ажалдаары-биле чедип келген сактып тур мен. Олар биске бугуру каарма байданынга чүртүп турган. Анык кижилер, оларын чамдыктары шуут бичин уругалар болгон, ишти херегерт эрге-ажым даш уптуртардан чыдып калбай карак-кымыл ажалдап турганар.

«Катюшаларын» бугурун удурдиргени хаяларын айтырарын Уаус комсомардык кончук шалын шиптиркен турганын чедипшени чедип алырмынга ээзелген өскө ролду ойнан. ВКП(б)-ин Москва Комите-ди бо хереке хаяра туткан бугу заводтарын болгон организаатарын ажалын шыгашы контролдоо алган. «Компрессор» чүе директор-лар азы, харын Уаус комсомардык талашкыларын тургузгун чө-хонук келер турган. Келген кижилер бугу-де өскө бугуругээр даал-дарын күсүлгөн турган, бо, азы чок бө дээрин кол-ла сонугуулар чораман. Шенедэ эптер приборлар заводтун директору, хамалы дайынчыны кижикчип П. М. Лашук оон бугуругээрине кылган баштайгы токтамы («Катюшага херегээр») экелген, канчаар өөрүп турганын сактып тур мен.

Артиллериянын чамдык шериг начальниктери реактивтин тургузгун-ларга хаяларштыр баштайгы үеде арай-ла чыганын турганын демдег-дер херек. «Могу калды артиллерия дээр?» Ун-даа чок, тонав-даа чок деп олар дадалаган турганар. Удаттаанда «Компрессор» бондун эи баштайгы реактивтин тургузгун шенедже чоруткан. Командында чери бугуру шенеден чорударын шиптирээр. Билчеган шенедэ полго-нууга кылмыл тууларын кылган, артиллериянын чалаан. Алар ар-мия генералы Н. И. Воронов база турган чүе. Каяан «Катюшаларын» дадалашкын дайынчынын соода, жемс туулардан чүе-да арай-ла калган порте, артиллерия боттарынын боттарынын портедан оскер-тер бегинер, олар «Катюшаларын» чугула укур-дуулаан деп үнел-зген. Анык чылдардан дадалашкын соода бугурулар, айтырлар салып, армиянын чепектеншишкыни реактивтин тургузгунларын дүргөн-биле дамчыдып бээр дилеп турганар.

Немец-фашисттер эжелекчилерге удур демселге бо чаа чепекти ажаллаар кижилерин ишдик чугаанын дымдаарга биске өөрүчүг болуп турганын ам-даа чамырбас мен. Заводче эеп келген доран ол дугу-ин ажалчыларга дамчыткан бис. Бо машиналарын фронтта болдуна-ры-биле хойну бээр ажаан үнер дималган. Ажаашкын-биле ажал-херек чыгыс болгон: реактивтин тургузгун бугуругээрдин планын ажал күсүлгөн. Оон соода «Катюшаларын» бугурун улам өскөн.

Күс дүшкен. Чүе машиналарда эптези реактивтин тургузгунга-биле орук чок череп чорурду арай-ла бергенде турар деп мезе фронт-дан келген. Конструкторлар база-ла хеделин эгелзген. «Катюшаларын» тракторларга айткун дугайында, болалар тургустунган. Ону база ботандарын четтирген бис. Тракторлар — оолон чоруткун болганда, «Катюшаларын» «Т-34» деп танкыларга эптези бис. Ол база-ла бистип сажыжымска чептези, мычганш берге орутуп, дүргөн чорур «студе-бекер» дээр автомашиналарга «Катюшаларын» эптези. Фронт — да-йынны бугу негеделерине тааржып турар чепекти мычар ап эге-дзон.

Күчүлүг бо чепектин дугайын дадалашкын билин кааш, ону десант октарынга ажаллаар дугайында болалдарын биске килген. Конструк-торлар бо соруганын база шиптирээр. Далайжыларга тааржып кыл-ган снарядтарын хемчээли арай-ла бичежен болган, мычаз-даа олар-нын саны барык ийн катан агулган. Кургак чеге-даа, далайга-даа «Ка-тюшаларын» мычар ажалдап эгелзген.

Кал-кук поезделик реактивтин тургузгунларын ажаллаарын фронт база негеп берген. Оларын бистип Төрөн Москваның наамгалыгына ажаллаар дей берген. Билчара кал-кук поезделикер Войтович аттыг завод үйдүрүп турган чүе болгон. Ол поезделикер «Катюшаларын» ба-за тургускан болгон оларын Оруктун димор орунче чорутуулан, на-йымсалаче дайынчыга чаа таарымшынын дуй тургунтары олар болон турган.

(ПМА).

налдарын эркен чылдын дедилгенде ажал бижиткени болур.

Токунун «Союзпечать» агентствунун начальниги эи М. Коробейникова, Тес-Хемни—Ш. Савая, Туранин—З. Сма-нова олар онашкан ажал-херегине шына-ла кызмаан көргүзүп, чалыга талашы-биле районнарын ажал-ишчилеринин ортузунга организа, тайылбырла ажалын чедипкинин чорутуулан. Олар хамык-тың мурунда хой-ниги солун чалык-чыларын дедикче күжүне даанып, партия, комсомол база профивел органи-зацияларын улуг дуузын алганар. Олар колхозтар, совхозтарын эрчилер кез-ип, ферма, бригада бугуругээр ужуражы-галарын чалгыс эвес улаа организастан-нар. Коллектив бугуругээр хой-ниги эге-лешкын-биле солун чалыкчыларын тургусуулан. Шак мычар тургустунга активчилер өг-буле, коллектив санай солун, жуунал бугуругээр утка-шынарын, чаа кел-бир чылда оларга калыг онагай чүүлдер чырыттыларын кескү агитацияны ажаллап тургаш, тайылбырла бергилзген. Оон түн-нелинде Току району муа кижиге хама-рыштыр 534 чалыгылган чоруткан, Сама-галай—527-ни, Туран — 520-ни чорут-туулаан.

Ам бо хүнверде Току районда 340 ажал «Правда» солун, нитизин-биле ра-йон 525-төп солуннарын, 1500 ажал төп журналдарын чалгып алган болуп турар. Бил-Хем району 6705 солуннарын болгон журналдарын чалгыткан.

Республиканын найымсалында үлетпү-бүдүрүлгө черлери: Минкомхоз АТА-зынын,

типографиянын, хлеб заводунун коллектив-теринде хой-ниги эгелзешкын-биле ажал-лап турар солун чалыкчыларын эптер Стрельникова, Скребинова, Пашковская олар эрестиг ажаллап, коллективинде кижиле бугу-дун ажал-буру чалыгалыг болуп даш биче эвес улуг-хууун киргенер. Ол шы-каш хой-ниги эгелзешкын-биле солун чалыгылган чорудуп турар эптер Ламанын, Герасимованын ажаллап турар организа-циялары № 2 школа, республиканын Ке-лээ ажал-агый министерствозу чалгыткан организаастыг чоруткан.

Бо бугу-биле чегелестир келер чылдын паралага чалыгылганын ажалында ам-даа чедир кылдырмаан ажалдар хей. Чамдык районнарга чалыга байдалы дүвүрөгч, эртен чылдын дедилгенде билип шы-давын турар. Тогадай чикке-биле кел-гүсүрге, Басмын-Хемтик районда бай-дал мынды. Муа кижиге онаштыр 298 ча-гыдалыг. Мында «Союзпечать» агентствун-нун начальниги эи Ч. Монгуш парала-га чалыгылганын нити дедилген өс-турер ажалын ам-даа багай удуртуп тура-рын үстүлге чикке балыткан турар-дыр.

Бай-Тайга район («Союзпечать») аген-ствозунун начальниги эи Х. Шойгу чалы-га талашы-биле база-ла сөөлүг чеге чору-ушкан.

Айыттыган районнарын чалыга талашы-биле чепек ажалдап турар чылдаанын болза, паралага чалыгылганын хере-эн партия райкомнарын, партия эге органи-зацияларын кошкан удурун турарын-дан хамааржыр. Ол шыкаш солуннар база журналдар чалыгылган кошкан пропаган-да

лап, ол чугула ажалы хой-ниги бугуну солун чалыкчыларын эи-не массалык биче чогуур үе-шаанда организаатарын-ла.

Мычарга Кызылдың туугуу заводунун, «Кызылтууг», «Коммунтууг» эргелзери-нин болгон өскө-даа бугуругелерин коллективтеринде чалыга эи-не ооза чоруп турар.

Чалыгылган хуусаанын каш-ла хонгаш доостур. Ол аркан хуусаанын дугурунунда нитилел-политиктин, партияны чалыгыл-гый салыры эргекч чугула. Ноябрь 10-нун түнели-биле алырга, Кызыл «Правда» со-луну—553 ажалларын, «Комсомольская правда» — 1075-ти, «Коммунизм», «Партияная жизнь», «Агитатор», «Полити-ческое самовоспитание» журналдарын 299-ту чалгыткан.

Топ. Улуг-Хем, Каа-Хем районна-да төп партияны паралага—«Правда», «Сельская жизнь» солуннарын, «Комму-низм», «Политическое самовоспитание» журналдарын ээзел чалгыткан болуп турар.

Келер чылдын чалыгылганын шалыкын темп-биле чорудаткан, ол талашы-биле чон ортузунга агитас-массалыг ажал-ды чорударынга улуг ролду коммуни-стер, тусай эртемчилер ойнаар ужурул. Партия райкомнарын, партия эге организа-циялар чалыгылган чогуур хуусаанында чедипкинин доора даш артан каш хо-нукта организа-массалыг ажалды күште-дирер эргекч чугула.

Х. ОЛДАН-ОЛ,
СЭП обкомунун инструктору.

санынга онаштыр химия кылды-ларын бугуру талашы-биле ГДР деле-гейде шук черин ээлеп турар. Бо чылдын химия үлетпүрүнүн про-дукциянын бугуругенин негедэ өгү-дэни 9 хуу хире болур.

Четир чиг эт курамылар чок Герман Демократик Республикага химия онза чугула укур-дуулаан болуп турар. Ажалдап кылдыр үлет-пүрү ажал-буру синтетиктин мате-риалдар-биле химия хандырып турар. Оон таарымчалыг хажыла-зине байлак чиг эт базаны — бор-рөхмүр даштын, а ол шыкаш калып дустун, чугайын, гипстин болгон өскө-даа минералдарын кулаарын дуулап турар. Республикка бора-хемүр даш тымыкын талашы-биле де-легейде бирги черин ээлеп турар.

Химия үлетпүрүнүн «ГДР-ге кыл-ган» деп маркатын продукциянын 60 ажал чүртүржө чорудуп турар. Социалист эске-даа чүртүр-биле, ылангы Совет Эмгекчиле-сир калы ажалдагыла ГДР-нин химия үлетпүрүн хажыдиргени чаа-гай салдарын чедип турар.

(СЭТА).

ТЕЛЕГРАФ МЕДЭЭЛЕП ДАМЧЫДЫН ТҮР

Акы-дунма социалистиг чурттарда

ВДР

ВДР-нин Национал хуралынын Доктаамал комитетинин ажалчылг хуралы болган. Анык 1966 чылдын баштайгы төп ажалында куруне пла-нынын күсүлгөсүн дугайында ВДР-нин Курал комитетинин дарга-зы Нуген Боннуң илеткелди, а ол шыкаш 1966 чылдын куруне бө-дөженин дугайында сан министир Данг Вьеттин илеткелди диманан.

1966 чылдын баштайгы төп ажалы-нда куруне планынын болгон бюджеттин күсүлгөсүн бо чылда куру-не планынын соругаларын шипынын байданын дээрин Докта-амал комитет демделген. Эрес-ма-дырдыг демселди чорудуп, оон-биле кады бугуругенин көүдөлдүп тур-сар сонгу вьетнам улус хой берге-лерин ажал эркен болгон чаа бай-даларга экономиканы таарыштыр

тургузар талашы-биле соругаларын чүгээр күсүлгөн.

Вьетнам улустун өмүзүндө Доктаамал комитет ВДР-нин эконо-миктин болгон камгалал күчүзүн көүдөлдүрүн вьетнам улуска дуула-лап турар акы-дунма социалист чурттарга өөрүп четтиршишкын сеткил-сактыгын ханызындан илер-гейлзген. Доктаамал комитет 1967 чылда куруне планынын кол сорул-

галарын болгон бюджеттин телеви-дэлин чүгүлүг деп санаан.

ВЕНГРИЯ

Ноябрь 11-де Венгриянын Бүрүнчө чөүлөлийн сессиясы Будапештеде ажалтыган. Чаа чалгыс аай сонгу-да хойлауунуң төлөшкөсүн чугула-лап турар.

ГДР

ГДР-нин химия үлетпүрүнүн ажалдакчыларын Химиятын хуун демделген турар. Химия индустрия-нын күчтени — Вальтер Уль-рихт аттыг химия комбинатынын 50 чыл ою-биле ол хун касырлаш-кан.

Улусчу эрге-чатырганын чылда-рында ГДР улут хичилына чүгү-кылдыр хуулаган. Чонун кижиге

ЧУРУКТА: Салагай талашы-биле инженер-электрик Йозеф Ра-палы болгон оон өг-бүлени. Олар Комжута кудумчуулаа, сес калт бажынын үш өрөөлдүг кварти-разында туртап турарлар. Оң талашында-хоорайнын бугуру-гелеринин бирээзи — химия за-воду, ол завод кондукт продук-туларын чиг эт кылдыр ажаллап турар.

МТИ—СЭТА-нын фотоу.

Чаа венгер хоорайда

Дунайварош—улусчу Венгрия-нын социалист хуурай, ол чугула 15 чыл болган. Дунайтын эриинде биче суур-биле кожа баштай металлургия комбинаты тургустунган, а оон дараагында туугуруларын, ажалчылар-нын, тусай эртемчилерин чүртүлгө бажынарын туткан. Ам бо хоорай республиканың улут индустрия төбү болуп турар, оон чурттыгачы чону 40,000 ажал кижиге. Хоорайдын чурт-чылдарынын үштүг ийн кезин аар

үлетпүрүн ажал-буру бугуру-гелеринде ажалдап турар. Кудумчулар биле завод де-риншиктеринин аразында по-гаан мычтар, мында иш бол-гон багай чыт барык чок. Дунайварошту амгы үеңи хоорай туугурун дүрүмүрүн бау-гар туткан. Амгы үеңи чараш болгон таарыштыр кылган квар-тараларында кижилер тергип эки чурттап турар.

Сан көүдөп турар

ХАНОП. (СЭТА). Вьетнам Улус армиязынын агаардан хал-даашкыга дүр камгалалынын дайынчылары ноябрь 11-де ВДР-ниң агаар делегемиче шүрүп кир-ген 4 америк самолётту Бил-линь районы аңдара аткан. АКШ-тын шүрү-агаар күштеринин элзеп каш ужурукчуларын тудуп алган.

ВИА агентиледик дымка-кын-биле алырга, ол-ла хун Ланг-мон жокунуң деисезеринин агаарында бир америк реактив-шүрүгедик самолётту аңдара аткан. Келген медээлерин езуулар алырга, Вьетнам Улус армиязы-нын агаардан халдаашкыга дүр камгалалынын дайынчылары но-ябрь 7 болгон 9-та Вичилин ра-йонга болгон Негам жокунуң сонгу талашыга иш америк реак-тив самолётту аңдара аткан дээрзин агентиле дамчыдып ту-рар.

Мычганан ВДР-ниң деисез-еринин агаарында аңдара аткан америк самолёттарын ишти са-ны 1.553 четкен.



Хой уругларлыг иелерни „Иенин алдары“ орден-биле болгаш „Иенин медалы“ медаль-биле шаннаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун ЧАРЛЫ

(Эгеян № 267 «Шында»)

ССР-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун өмүзүндө шаллаары болуу:

БАРЫН-ХЕМЧИН РАЙОН
Аалы уругларын төрөн болгон кижикеткен иелерни

«ИЕНИН МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хүргүл Шүмкеовна Хертек — Ак-Довурак хоорайда өг-бүлө ээзи. Мижик-Доржу Агараева Хоум-шук — «Болшевник» колхозтун колхозчуу.

Удур Забенова Хоумшук — «Бол-шевник» колхозтун колхозчуу. Беш уругларын төрөн болгон кижикеткен иелерни

«ИЕНИН МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Намдал Караманова Дичмаа — Шенкээр суурда өг-бүлө ээзи. Бадмы Кендеевна Донгак — «Болшевник» колхозтун колхозчуу. Каракыс Ооржакова Ламажик — «Тыва даг-дугу» комбинаттын ажал-чы.

Данзы Даржаева Монгуш — Барык суурда өг-бүлө ээзи. Согаат-Дажы Ак-Саловна Мон-гуш — Шенкээр суурда өг-бүлө ээзи. Дүктүк-кис Самбий-ооловна Оор-жак — Кызыл-Мажалык суурда өг-бүлө ээзи.

Деспяжен Борбак-ооловна Ооржак — «Шекпээр» совхозтун ажалчыны. Кара-кис Шыраповна Ооржак — Шенкээр суурда өг-бүлө ээзи. Седен Кужугетовна Ооржак — Кызыл-Мажалык суурда өг-бүлө ээзи.

Шужаа Шыраповна Ооржак — Шенкээр суурда өг-бүлө ээзи. Бийдылаа Биймаева Саал — Аяг-хат суурда өг-бүлө ээзи.

Чечек Калчмырова Саал — Кызыл-Мажалык суурда өг-бүлө ээзи. Бүрүмга Хоумшук Сепи-лаа — Барык школаның техник-тит ажалдыкчыны.

Монгуш Калгажыковна Сержи-маа — «Барык» совхозтун ажалчы-ны.

Итчит Мижитовна Хертек — «Бол-шевник» колхозтун колхозчуу. Бора-кис Бокажыовна Хоумшук — «Болшевник» колхозтун колхоз-чуу.

Киржылан Семис-ооловна Хуве-лаа — Шенкээр школаның баш-кын.

ЧӨӨН-ХЕМЧИН РАЙОН
Тос уругларын төрөн болгон кижикеткен иелерни

«ИЕНИН МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Байыртан Шыраповна Куулар — «Тыва» совхозтун ажалчыны.

Тевек Аймыкеевна Монгуш — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Чалеге Селбаевна Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчы-ны.

Тыртаа Дыдырашпаевна Ондар — «Болшевник» колхозтун колхозчуу.

Сес уругларын төрөн болгон кижикеткен иелерни

«ИЕНИН МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Долгар Чүдүмүнова Азия — Чада-на хоорайда өг-бүлө ээзи. Алай Хаажыкыяновна Куулар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчы-ны.

Оржумбаа Дамдиновна Куулар — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчы-ны.

Хүрч-оол Шожаповна Куулар — Ленин аттыг колхозтун колхозчуу. Шамжык Конашпаевна Куулар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

Даршыл Чүдүмүнова Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажал-чыны.

Бичиней Кудержикеевна Монгуш — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Дылаа Баамырова Монгуш — «Ис-кра» колхозтун колхозчуу. Сайраа Чанал-ооловна Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчы-ны.

Хайдыма Дайлаевна Ховалыг — «Искра» колхозтун колхозчуу. Чед уругларын төрөн болгон кижикеткен иелерни

«ИЕНИН МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Долгар Чүдүмүнова Азия — Чада-на хоорайда өг-бүлө ээзи. Алай Хаажыкыяновна Куулар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчы-ны.

Оржумбаа Дамдиновна Куулар — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчы-ны.

Хүрч-оол Шожаповна Куулар — Ленин аттыг колхозтун колхозчуу. Шамжык Конашпаевна Куулар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

Даршыл Чүдүмүнова Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажал-чыны.

Бичиней Кудержикеевна Монгуш — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Дылаа Баамырова Монгуш — «Ис-кра» колхозтун колхозчуу. Сайраа Чанал-ооловна Монгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчы-ны.

Ток Сайын-Белековна Монгуш — Ленин аттыг колхозтун колхозчуу. Семби Лопсановна Монгуш — «Тыва» совхозтун ажалчыны.

Анаптаа Орбаковна Ондар — «Болшевник» колхозтун колхозчуу.

Дүмөн Биймажаровна Ооржак — Ленин аттыг колхозтун колхозчуу. Каракыс Шүмкеовна Ондар — «Тыва» совхозтун ажалчыны.

Хоор Даржаева Ондар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Хооржук Кокуеовна Ондар — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

«Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Шыңдыма Садиковна Ондар — «Болшевник» колхозтун колхозчу-у.

Бопук-кис Лопсановна Ооржак — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны. Чимит Ондаровна Санаа — СЭП-ник XXII съездинин колхозтун кол-хозчуу.



Шевер кижі болуксаар мен

Мээң очам шевер кижі,
Мережикин өвөксүр мен.
Сары сымты кестир-биле
Чалың-ла эгелээр мен.
Ат бажы кагал алаш.
Кичээлге талгал карош;
Аркы калбак, хаайм узун
Кижі бажы сагындырм.
— Эң-че, бо-даа болбаан-дыр —
Эңи,
Эде чаап аккарым,
Сегели узун, чиге чаактыг

Серге бажы шыкаш боуду.
Чөөрүңи чоңут турош.
Сөөлү капат эде кылдым;
Аж-ка харын кулаш, калдым —
Аттың бажы боуду берди.
Ажам ону көрүп-көрүт.
Аажам мени мактап кадым.
Кулаш куштуг, шевер дүртүр
Хуңу келир көр-даа силер.
К. КАЛЫНДУ,
Кызылдың башкы институтунун
студенти.

УРАН КЫЛЫГЛАРНЫ САЙЗЫРАДЫР

Тыва улусу дарганынын ус-ше-
верлерини, мыштан, даштан уран
чүлдөр чаап-човар мастерлерини
ажылдар солун болгаш олар чоңуну
белгилеңиз чаалап алар.

Мичалза-даа уран-шевер кылглар
белгилери шоолуг сайыравайн тур-
ганын, чамкы министрстволар, ал-
бан организациялар, райүүс-ком-
нар бо айтыргыже чогуру кичээл-
гейин салбайн турарын барымда-
лаш, Тыва АССР-нин Министрлер
Чөвүлени уран-шевер ажилдарын
эде тургузарынын болгаш ону сай-
зырадырын кемчелерин чорулар
дугайында тускай доктаал хүдээп а-
лар.

Амгы үеде човар даштан, мыштан
уран кылглар чаап-човар, нацио-
нал туулда-биле хээлел даштан аян-
буру эдилелер кылг чиктикти чоң-
уну шат-шаандаа бээр туруп келген
эки чаңчылы сайыравайн турары-
ны айтыр.

Эң кылгын Тыва АССР-ниң Буль-
та министрствозу ыңдыг аяндылг
чүлдөр белгилер талазы-биле мас-
терлерни чыгбайн, ону тоо болдывин
келген.

Амгыда-хандыраа министр-
ствозу болуучу чыгырдыда бүү-
рүгелерге уран-шевер кылглар бе-
леткээр дөхтерин билин мындаа дөр

ажыттаан. А республиканың Садыг
министрствозу биле Хергелектилер
эвилел улусу ус-дарганынын,
дарганыччыларын ажилдарын саар
талазы-биле кемчелер албайн кел-
генин Министрлер Чөвүлени демгел-
деш.

Уран кылгларга чоңуну негелде-
ли улутаткан. Мичалза ук кылг-
ларын шыныра ажиктеди, оон ас-
сортментини калбартып чутула.

Бо сорулганы боттаандар төлдө.
Бульта министрствозу биле
РОФСР-ниң Чурукчулар эвилелиниң
Тывада салбыры даштан, мыштан
чүтү бүү кылглар чоңуну-чаара
база өскө-даа ус-дарганынын Бүлүш
хоорайда бар мастеркаларга чып,
оларын ажилдарын организастар.

Бо чылдын ноябрь ортаныга чедир
чаара, дашаар, хөмдө, демир-дес-
тен кылг чүлдери дашылыл,
оларын дашынын чогаалып кылг.
Хоорай болгаш райүүс-комнар түс
черлерде бар улусу ус-дарганынын
детки, оларга боттук дузаны чедир
ужурулун ол доктаалай айткан.

1967—1970 чылдары салыг ор-
ганизациялары-биле дугурушкан, ук
кылгларын аян-буру хөмдө, ар-
тек-үвези чик кылг белеткен,
саларын кемчелерин ажилдар кы-
лырын база айткан.

Моон-биле чергелештир Совет эге-
мечтигиниң тилгелериниң чогурун,
улут Ленинниң амгыраал-чүтүтала-
ны, ажал-хөмдө болгаш совет улус-
туң улустурге, эртеме, культу-
ра фонтузунга чедип алган чедикши-
нерин көргүзүп турар уран кылг-
ларын массалык бүүдүрер база ол
ышкан улусу уран чүлдүг ховар
кылгларын чып, чоңа саары
шиптирелеттинген.

Бо бүү кемчелерин боттаандар-
да конкurstарын, дашылылгын,
ажылдарын дашылылгын, кы-
рулузын организастап, чогаалыг
конференцияларын эртирер, мастер-
лерин, чурукчуларын дугайында сол-
чүрү-биле мураккы мастеркалар-
же чорулар чутула.

Ус-дарганынын ажилдарына
таарымчалык байдал тургузары-
биле холбоштыр оларга аян-буру ду-
заны чедирерин Бульта министр-
ствозунга дашкан. Чогаалыга чө-
вүлелерин биле уран касталганын
мержежилди специалистер, чурукчу-
лары-биле билимдарын айткан.

Тыва АССР-ниң Садыг министр-
ствозу биле Хергелектилер эвилели
уран кылгларын саларын ажиктиди,
Кызыл болгаш районнар төптеринге
магистерлерге тускай салбыраары-
на база киосктерин ажилдар хүдээлде-
лери.

Чогаалчылар, эртемденнер дугайында

Сураглыг француз эртемден
Ампер эртен бажындаан үнүп
чоруу тура, аяккачы мича деп
билер каан.
«Ампер!» Ампер бажында-
да чок, бо кижээ бажында кел-
гир.
Иин-бар хире так эртеде
Ампер боду бажында чедип
келген, аяккачы бажында көрүп
кааш, чүтле дедир эеп чорулкан.
Ол нежээлтиг бажында чө-
дип келген.

Болгар профессор Александр
Балабанов Софийаның Орус бу-
ларында бажындаан уран кылг-
лар чыгаш оң шалыкка алган
барган. Профессор бөрүгү сүрүп
манайла-ла каан. Бөрүгү арай
борда чедип алган, профессор
редакцияга чедип келген, дара-
зында тарлаады солуга парта-
кан.
«Профессор Балабанов Орус
буларында шалык тып алган.
Берт чидирген кижі ону редак-
циядан барып ап алган».

Бөрүгү редакцияга арттырып
кааш, чаралды эртен талаш,
ол үнүп чорулкан.
Ныктоон дагаа чуургазы хайы-
дырып чир деп болган. Шалыг
уолуга тууду тура, кайаң ха-
йыдырып эртенде демделер
көрүп алган. Кезек болган кө-
рүп кээр, дагаа чуургазын бо-
лунда тутушаан, шалыг хайы-
дырып турар болган.

И. П. Павловтуң каты амылдап
турган эштери апка чыгаш, чаа
костюм салып аларын аңаа сүм-
лөөнер.
«Четтердим, өлүктөр!»—дөш
акшаны алган, Павлов өөрүшкү-
зүп илереткен.
Даразында хүдө ол лабора-
торияны эргиле-костюму-биле
хөмдө, харын элден каш ыт эде-
ртип алган чедип келген.
«Силерниң акшадар мээр-
дык-ла дузалыг болду. Ам дүр-
жулгаларын улам байлартып ар-
галыг болдум—деп, эштеринге

тутаалган.
Менделеевке аалдап келген
бир-ле таныры кижі амыр-сон-
сал чокка чутулааттынар тур-
ган.
«Сени чалгаарадып түр мен
бе?»—деп аалчы айтырган.
«Чок, чок, акырбас»—деп,
Менделеев харымлаан,—уламчы-
ла, сеп меңе шалыктавайн-дыр
сеп, мен база боданып олур мен».

Сураглыг орус эртемден Беко-
туң кийиндеги дүрүтүп кел-
гези:
«Николай Николаевич! Си-
лерниң библиотекаларда сорлар
кирген-дир!»—дөш.
Эртемден амылын бичин када
салып кааш, амылчыдан айтыр-
ган:
«Оорлар мында түвү номчуп
туралар ыңчан?»
«Диссертация чоон кижилери оон
садыгын эңки чүтле кылглар аар

ажыттыларынын чажыды биле
чалышканар. Оларынч бэрээн
бир-ле катан:
«Силер дег улут утааныг
кижи оон дөре эңки чогаалды
албас бе?»—деп айтырган.
«Мен бодаарымга, —дөш
Эдисон харымлаан,—эңкиги чо-
гаатканы эң-не таарымчалыг.
Эңкиги бажының суг дамчыдар
хооланыг насоту-биле тууду-
турган. Бажың кирген кижі
бүрүгү чөвөр айт сугу чапган
үлдүгү турар».

Ньютон улут, биче ийн моор-
тайдып турган. Эртен моортайлар
боттарынын ээин оттуралар.
Моортайларга эңки эңкиди
шүдөп турбас дөш Ньютон
эңкиге улут, биче ийн эртер
чөп хиралеп алган. Чадгыс улут
эртер чөп акырбас турган боор
дөшүн оон кожасы чутулаар-
га.
«Шып-ла кылды-дыр!»—деп,
Ньютон кайган каан.—Мен оон
дугайын сагымлаан-дыр мен аде.

Студентиниң саналы

Шүлүктөргө ынак эвес кижилерин тывары көчүт берге. Шүлүк чо-
гаалы бисти чүртүталага өөрдөп, оон чарал-каанын биле аларыг
дузалар. Кижі эки шүлүктөрин номчуп алган, оларын капат-кап
номчоп тууду, салдынар бажы чоңуну чок алаар. Сеткел-салыштык ха-
йыдырып, чаа-чаа боданын доктурут, кижиге исемде күштү берип,
тура-соруку мурункузуңа улам күштөлдүрүп.

Эки чогаалчылар шүлүктөр авторларынын аттары мичаш, монгөде
артып каарын билер бис. Оларын хоорайын, көрүнүгү эстрадаларын
деп номчуп турарын бо-ла дыңдар бис. А мыраар кайын төртүтүрел?
Шүлүктөрдө болбайн канчаар! Чоорту олар харын-ла нийти чоңуну бо-
луп, монгөдөй бээрлер. Чүтле бистиги Тываныста бажы чогаалчы С. Са-
ры-оолдун «Чамыдак», «Ыралаа, чүрээ», «Чымчак салгың болган элден
наш шүлүктери чоңуну болу берген» бажы чутулааларга-ла чедир.

Бистиги парлагамска чаа-чаа аттарың чыл бүүдө көстүп көзү ту-
рары—ол дээрге өөрүшкү-дүр. Садыгларга чаа кирген чымдыларын
аныктар, кыргылар-даа үр чыгырбас, дораан-ла садып алган баарлар.
Бо болза чоңуну шүлүккө ынакшылы угу-дур деп чүвени көргүзүп ту-
рары ол-дур.

Делегейде билингир хоочун чогаалчылар М. Горький, В. Маяко-
вский, С. Есенин, М. Светлов чаа эгелеп чоруур авторларга дузалыктын,
оларын дөшкөн, арта-сүмө кадып, чөптөстөрүн айтып берип, чоң муруну-
га боттарынын чогаалдарын номчурун—боттарынын чогаал ажилынын
бир кези, хүдээлгези кылдыр санап чорунар.

Тыва шүлүк чогаалы сөөлүг каш чылдарда шалыкы-биле хөгжүп,
бүрүгүгү угуу бажынын кылы бар чылдар. Ыччалза-даа ону пропа-
гандалар ажал амылда чедир көчүтүп номчаш. Шүлүк чогаалыг эде
билиглериниң дугайында арта сүмө берип турар консультацияны, чөре
латературалыг теорияны тыва дылга чөтө парлап болбасмы?

Эртен 1965 чылдың күзүндө бистиги башкы институтка чечен
чогаал бөлүмү организастаттыгын турган. Чогаал бажынын боттары-
нын күжүн шөптөстөрүн чоруур анык оолдур кыстар чыгып келген.
Баштагы кичээл муун-не организастык байдалга эртен. Оон соонда чы-
гыс-даа кичээл болган. Оон кыргызчылар чүтле аттары бажынып
алган—хыңчы-деп ол.

Боду бурду кылды? Бөлүмү чорулар деп планайн, чутулаалыг-ла
турар, а ону дүрүтүп эштер келбес, азы бир-ле чыгалагынын болуу.
А бистиги институтка чечен чогаал талазы-биле шымыра дөш билгилг
башкылар эртен эвес болган.
Чөтө чогаалды пропагандалар талазы-биле чогаалчылар эвилели
комшак ажал чорууду турар деп санаар кижі мен. Анык шүлүктү-
дө, эгелеп чоруур авторларга дуза кадып, семинар хөмдөй кичээлде-
ден чүтө чорууду болбасмы?

Бир-тө чогаал чоңуну болганда, ону чоң иштине ханымда, чаа
бизең чогаалды-биле тааныштырып, эстрадала дамчытыр чоңа чө-
гө номчуп болбасмы? Эстрада база-ла чогаалды пропагандаларына угуу
ужур-дузалыг. Ол дээрге аас журналы мичашка. Ыччалза бистиги чо-
гаалчыларын, шүлүкчүлерин эстрадалар шүлүктери, чогаалдарын
номчуп турар болза, күөңүңгүл дийк. Азымы-биле чутулааларга, бисте мы-
дыг чачымын чогу көчүтүп хомудам.

Ыччалза шүлүк чогаалын, чөре чогаалды пропагандаларын
улам күштөлдүрө эки, ол дээрге чүтле чогаалчыларын, шүлүкчү-
лериниң хөмдө эвес база чечен
ниң ажалы-дыр.
А. ДАРЖА,
2-ги курстун студенти.

Тываның мексикан аалчызы



Мексиканың Коммунист пар-
тиясынын Төң Комитетинин органы
«Мексиканың үнү» деп солунуң
Москвада корреспондентин Эраклио
Сепеда элден каш хүнүнде Кызылга
болган Тываның чамкы черлеринге
чораап барган. Ол бистиги чүртүгү
республикаларын, областтарын, хай-
ларын кезип чөрүп, СССР-ниң хөй
национал улустарынын ажалы,
амыралы-биле тааныгып, ол дугайын
булунтуп чүртүгүн кижилеринге би-
жип турар.

Эраклио Сепеда Октябрьдин 49
чыл өнүгүп байлаларын Кызылга
эртирер, кызылчыларын байыр-
дыг тускаалын көргөн, наймсал-
дын № 2, 7 школаларын өөрөн-
чилери-биле уламшан. Ол ышкан
Тываның журналистери-биле солуг

ужуражылганы кылган. Солуну-
нын болгаш радионуң, телевидени-
нин журналистери-биле калы Улут-
Хем, Тадым, Бин-Хем районнарга
чораан.

«Азиянын тал ортуңда турар
бо чөре келеш, моон хөй-ле солун
чүлдери көрүп, биле алдым.
Тываның чараш бойусу чүрүмалы,
оон аас-кежигит кижилериниң кы-
лып бүүрүп турар угуу ажалы-ини,
чырык-чаагай амыралын магад-
лым, сонугарым—деп, ол чуту-
лаан.

ЧУРУТА: ЭРАКЛИО СЕПЕДА.
А. ОСТАПЧУНТУК фотоз.

Редактор К. Н. КУДАЖИ.

Шуурганның дүннү өттүр

Тыва кызы дошкун-шарын—чидат төн-
на. Тывар аай чок апаргалаар: шимчип келдир.
Өшкү кижі чагы билин дорбаал болбас —
Эңи, мышкан, өде халын соодалаан кээр.
Шуурганның дүн, Узун орук. Черияң чери.
Чуртка чедир ам-даа ырак. Чычпаан — бураан.
Хоу чөре кайын, кылдан дуза дилээр?
Хоржук-тур дош ирбаттар бе? Кыгма чарбыр?
Талыгырда ийи сымдыс чайнай берди.
Талыгын сүрөй мотор даажы хоочундай-дыр.
Дожа маңап четтигитим, даг дег чычаан
Доктай дүштү, Хөмдө кижі үнүп келди.
«Ажында аа кешпоз» хире (сүдө-ле бол)
Анык кыс мендир-дир. Дүжүм чөор бе!!
Айт кулаа көүдөй-деп карыгыда
Аспас, портпас кымын ордан төдү боор сен?
— Эртен демир сымдың кай? Уем камап!

Эңкем бээр, төрөңчиле шөпөт көйөй.
Чычпаанын бичилеринг ойнараа дег.
Чыңдынады сөөртүкештик ыңай болду.
Чедер черим — малын кыштаа утадыла.
— Четтердим, киле! Аж шайдап аартаңдар.
— Чоруум далаш, оруум узак! Ак-Доуран баар.
Соонда болуң.—мыңа дегеш, караш диде.
Шуурганның дүнү өттүр уунче кайтат.
Чушкуну дырбап алаарың туруп калдым.
Соокту—соок деп, дүнү—дүн деп бергезинес.
Чоораар уруг сагымдыга артып калды.
Хаймы чөре хары кижээ дуза каткан
Кайгачым ол кыска дуган дүжүп көрө.
Чаш хаак ышкан элекке, чымчак хөмдөй биле.
Сагымды бар-ла чөмөс соңоюмга.

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ.

Ленинниң овор-хөвири тыва сценада

Кызыл, ноябрь 11. (СЭТА-ның кор-
респондентиниң) Тываның хөгжүм-
ши театрында М. Шатровтук «Рево-
люцияның ады-биле» деп шимчинин
баштайм көргүзүп үлдү чедикши-
биле үнөм. Тыва АССР-ниң улустун
алдында артизи О. Намдараа каш

ойдал көрүскөн болур. Шимчи
РОФСР-ниң алдында база Тыва
АССР-ниң улустун артизи И. Забро-
дин тургускан. Оон каастала-ши-
мелдиз Тыва АССР-ниң уран чү-
лдүн алдында ажилдакканы Сер-
гей Ланка кылган.



УЖЕНГИ ЭГЕ
Дүштө чылг-даа турза, күсүк
хуңуң кезээңи соой берген. Миха-
ил Петрович бөдүүн кара тоңуучу
өөктерин дөктөш, эдектери-биле
дискетерин дугай тырткан, хура-
ган кежи бөрүгү бирде бир кулаан-
га, бирде эскерге чаа салышкан.
Теректин Хөмдөй чүтүп салышкан,
дыр хире кире келген. Эки-хаттыг
соонуга ширеш холдары кыла бер-
ген. «Чылгынч малды одакче үн-
дүргелесте, чөре чедер чүе» дөш,
Михаил Петрович аңа кажазыкче
дорган хап олурган.

Чылгынч кайаң аксынта чортуп
келген, чиге мылтыгын аңа кы-
рындаан ажиткылашкан, ээринге
сыртка берген олурбушаан. Пече-
ниңче ол чыгыс көре тырткан каан,
ол хөмдө кичээлге-даа салбан.
Парторг өөрөгөн азы-биле ырак
авесте бажы чыгында дүшкөш, эзе-
рия сойган, чүтө, чуларын ужу-
гап, алып салышкан.

Деряг мал болза, хоржук чөор
болган, дарга, эзер дораан сөөк
болбас. Харын-даа дерягтын мал-
дыр—деп, эзерин шыгымдыг каан
чачыккан өвүңү ар элээ—сүдө
өскөп хадды дег хүдүр сымныг Те-
веккей чутулаан.

Чылгынч ол сестерин дыңаза-
да, чүе мыттылаан. «Чайын ажи-
бас-ла боор чүе, күс орту кире бер-
генде бир азын апарбайн канчаар-
деп болдас-да, Печенин бүүрүзү
мынви каан».

Моон соңгаар бодан чоруур
мен Тевек, четтердим. Айт муштап
чери аар бис, арта дыңааң на-
жар бис.

Чылгынч кижі билдир-ле мыйнап,
оон ол тоомча чок байдалы Пече-
ниңге таарымшаан.
— Бөгү ажилдаа улус каш мал
алганмы?—деп, чылгынч аңа ай-
тырган.
— Та, санаваан мен; Саянда,
Шалга дарга сулар билер ийен—
дөш, озу эзериниң өске талазыгча
чөп олурган каан.

— А каш айт орты?
— Кажага он шаа. Чамдымын
ышкырдыра берген, дуу-ла Чылгын-

Хараар дааның баарында арыдан
сымыртан эңкедим.
«Кижилер-биле ажилымыс ам-даа
сула-дыр. Колхоз ажилы дөш кижі
бүрүзүңүг сеткилдү дүрөң, соруу
кылгытын чоруур кылдыр чедип
алар хүдээлгези бис» деп, Михаил
Петрович боданын турар араанда,
дөрт хире харын бичин ол чөдөп
алган кады чокумлап келген.

— Дарга, өтө кирип, шайлап ко-
рүңер.
— Чаа, чаа, кырган. Азгарга кир-
генде саат дыйнаар, аалга көлгөдө
айк эрин мырар—дөш, Михаил
Петрович чамкы каттырып каан.—
Боларынч хары чөке апарган?
— Алданнаар мен ийи—дөш,
кады ол-ла чөринде шимчеп ди-
вей турган.

Тевеккейни көрүп кааш, оолак ол-
че халып каан:
— Агай, агай! Мен бо эзерин му-
най бе?

— Куруг эзер мунмас чөор, о-
дум. Бо дарганың эзер-дир, шыг-
жап каалы, сен кырган-аваңга бар
—дөш, Тевеккей эзерин каловкаке
алган барган.

Печенин бажыңча углашкан.
— Чок, чок, дарга, моңа багай ка-
заваама кирип моорлап көрүңер—
дөш, кады бичежес куу бажыңча
башкан. Михаил Петровичке хай
көрүмөй-даа, көл чор мыйна бо
дөңгөзү, улай чутулаан.—Ол моң
оглум, кенимийи өө-дүр. Эки, ба-
гай-даа болза, кижиге бөдүүн ка-
нымын дөре, көзөргө чыгып, көстү-
рү дөшөм болуу чүе болгай аа.

Чаа шалгын ачымдыга уругларым-
даа тергип чүрттап чортар. Огуум
шериг алаанында эртериниң каан-
ын, хүдээлгези күткөстөн, ам хоуу
ажында. Кенин ийи саан турор,
үш тергип оолду бөжүп берди.
Мен-даа шымыра чүрттап чор мен,
сагымды дөш. Оон артык чүтү су-
раар.

Кадаймыс каана бичежес, а пичи-
тазай салганы дыка таарымча-
лыг: кыла бажыг демир орун,
соңга баарында стоа, алды-сарыг
угулазың аутарлар болган олар.

Михаил Петрович улады берген
тыва кижилериниң чачымынын эки
билер болган, баштай тайны му-
рутта апкеш, даразында ам алаат
тараа уруп, шыгымды чип олурган.
Шайын хоуу, экиг аажок, тара-
ны армы, амыланын, кыжыраары
мырмаш тагыт.

— Колхозуус ачымдыда амыр-
дап, олче-ле көрүр, эскөргөн чүе
халдымыс улус боор бис—дөш, ка-
дай соңга караңгы ужурут көрү-
дөш.

Печенин ийи эскелди айлдыг эвес,
дөшөп көргөн: дөшөп харадан улут-
башкан. Михаил Петровичке хай
көргөмөй-даа, көл чор мыйна бо
дөңгөзү, улай чутулаан.—Ол моң
оглум, кенимийи өө-дүр. Эки, ба-
гай-даа болза, кижиге бөдүүн ка-
нымын дөре, көзөргө чыгып, көстү-
рү дөшөм болуу чүе болгай аа.

— Ажык-ковчаанын чүтүп сүрүп
чоруу боор!—деп, кады уламчы-
лаан.—Колхозче көрүрү бис, кеди-
лиг орууус-ла ол. Кырган кижі-дир
мен, шай биле тарага чачыкканым
көчүтү, ону таарыгың кылып би-
лир-лаа көчүтү, пат-ла өөрөгөн
чүе-дир. Чамгыс мен-даа эвес, бо
бичин оглуму көрбөс силер бе; та-
раа дош ыдым чиккен, канчаар
амырап чип олурар-дыр. Агаардан
холуй аарак, холдуур дайнап, амдан-
нанып олурган, тараанын чыгыр,
кеңиле канчаар ону. Тергип-не
чөм!—Кады угулгелесте, чөмөлө
чүе дег, хөмдөй төлдүр сөзгөн.—
Бо тарааны хем аксында колхозтан
экин кады чорудушкан, нара ча-
жымдан кады-ла ойнап, тепектен-
амырап көрүп өскөн эжим-дир
ийи. Ону хооруу, соңоаш, силерге
амандарын ол-дур. Кырган кижини
кады билер, моон соңгаар та мыл-
чаар эки таварыг чүе.

Андрейка тараанын чып алган,
шалаңы токулаар чүтүрүп кел-
ген. Михаил Петровичти оон
эриг. Парторгун сеткилдү аажок
чылгынч кылган, ажалы, бичин чө-
раның сактып келген, бичин оол-
дык уру ойнаан. Оон соонда четтер-
генин сөгөш, байырамын, даш-
каар унуп келген. «Өг-бүлениң бай-
шымдыг бай чүе эвес, база-ла
социализмни ачы-амыралдыр».
Кижилер улам эки чүрттаган дөш
ажылдап турар бис. Кырган биле
бичи Андрейка таарымшаан, турала-
на чөм чыгып деп, ол боданган.
Хөмдөй кижиниң кургакшыг, диг-
рип амытан эвес, демир-дес, мын-
да дашааны дег, бир-ле эки эвес
уну оон боданын үзө кирген: дем-
иле дөшөп хире харын хөмдөй ка-
лажым-далажым. Чүе көчүтүп эже-
чегерип турган. «Чүе көчүтүп эже-
чегерип, азы халыңа оолдуу
мыйна!» деп, Михаил Петрович шү-
лдөп болган. Хаан оолдур
тегерген тууду-на, сымды дег,
шарта бээр деп билдир-даа, Пече-
ниң ол кады-биле маржы